

ה"שלישי" שהפ

מדור זה מוקדש לזכרו ולע"נ של ידידנו הבלתי נשכח, הרב"ג רבי ישכר דב רובין זצ"ל בעל יצירת הענק "טללי אורות"

בעבר היו מקומות בהם "כיבדו" בעליית התוכחה ארחי פרחי, לשם כך היו סוחבים מועמד מתאים אפילו מבית המרוזח! אז מדוע כובד בעל התשובה המכובד בעליית התוכחה? וכיצד הוא נהג?

חיטוטי שכבי

"ושכתם ואין מחיר" (כו, ו)

סיפר הרב פנחס מילר, רבה של נצרת עילית: בעת מחלוקת מפורסמת בין שתי חצרות חסידים, יצאו לאור משני הצדדים קונטרסים פולמוסיים שונים. כל צד הביא ציטוטים מדברי קדמונים שמוכיחים בפירוש את צדקת דרכו.

הגיב על כך גאון ישראל, רבי יוסף שאול נתנון זצוק"ל - השואל ומשיב: עכשיו מחוור לי פירושו של הפסוק "ונתתי שלום בארץ ושכתם ואין מחיר", שוכבים הצדיקים במנוחה על משכבם, ואין מחיר. לעומת זאת, בשעת מחלוקת, אף הצדיקים בקבריהם אין להם מנוחה, שכן באים ומכניסים אותם, למרבה הצער, לתוך המחלוקת - כשכל צד נתלהב בהם ומנצלם לחיזוק עמדתו.

"בעבור שעלה לקריאת התוכחה"

מי שיתפלל השבת בבית הכנסת "אהל יוסף מאיר", של קהילת אברכים חשובה במודיעין עילית, יזכה לשמוע "מי שברך" מיוחד:

"מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את ר' פלוני בן פלוני בעבור שעלה לקריאת התוכחה וקיים בעצמו מוסר ד' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו, ואומר כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר, בשכר זה יקיים בו הקב"ה הפסוק און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין, וכל הקללות יתחפכו עליו לטובה ולברכה כדכתיב ויהפוך ד' אלוך לך את הקללה לברכה כי אהבך, וישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו ויברכהו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמן".

מקור ה"מי שברך" הוא ממנהגי אשכנז, ואילו נוסח התפילה בבית הכנסת הינו ישיבתי מובהק. למרות זאת נוהגים שם באמירתו מהסיבה הבאה:

הבעל קורא הוא כהן. במקרה כזה, אם נרצה לכבד אותו בעלייה של התוכחה כמקובל, נצטרך לשנות את כל סדר הקריאה, כמוכא במשנ"ב (סי' תכח ס"ק יז, וביאור הלכה שם ד"ה בפסוקים). לפיכך התנדב אחד מהמתפללים לעלות לתורה - והקהילה מצידה מזכה אותו ב"מי שברך" המיוחד...

הרב רפאל ברלזון

רבי בנימין וואלף אייכשיץ זצ"ל נולד בפראג בשנת ת"ק. בגיל חמש עשרה התייתם מאימו, ומאחר שמאור התגעגע לאחיו שהתגוררו במרחק יצא למסע ארוך. בהמשך שלח ידו במסחר והפך לעשיר שהקים לעצמו את "ארמון אייכשיץ". בגיל שלושים ושבע העניקה לו המלכה מ. תרזה את התואר הנכסף 'ברון'. מאז הפך שמו ל"הברון אייכשיץ".

גם לאחר שקמו עוררין על תואר 'הברון' והוא נאלץ להשמיט אותו משמו - לא פג קסמו. הוא שימש כיועץ סתרים של רבים מהשרים. היו לו מרכבות וסוסים, משרתים רצו לפניו. בביתו החזיק אוצר של כסף ואבנים טובות בעל ערך של הון תועפות. למרות שהוא שנה ופירש, כנראה לא שכח את תלמודו. פעם אחת בעודו ישוב במרכבתו בשבת קודש, צעק לו מישוהו 'שבת'. עצר הברון את המרכבה ואמר: אני עובר על שבות מדרבנן, ואילו אתה - כפי שאני רואה - מוציא מטרייה מרשות לרשות ועובר על דאורייתא!

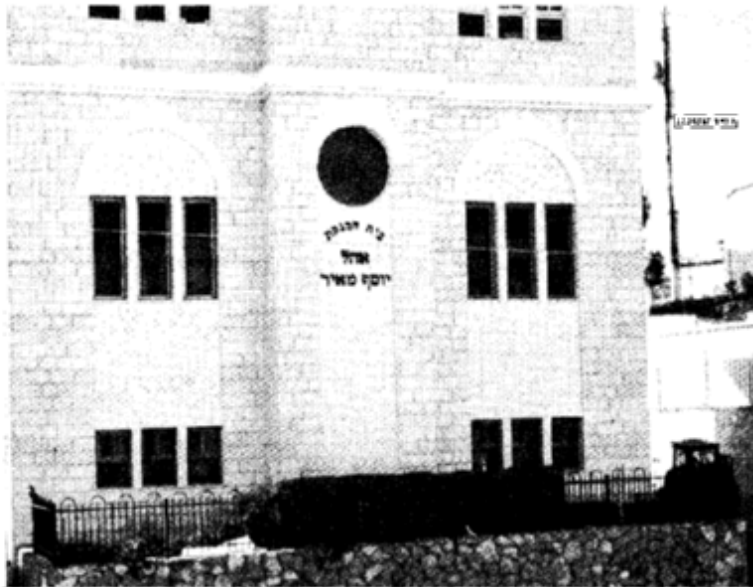
(דרך אגב, אחד מנשיאי מדינת ישראל הגיע ממשפחה חב"דית. מסופר שפעם נסע ברכבו בשבת ונערי רחוב צעקו לו 'שבת'! הוא עצר את הרכב והשיב להם בזעם: אני מחלל שבת? הרי אתם אוכלים פאפיטעס בשבת!!! (בחב"ד מחמירים שלא לאכול גרעינים בשבת, על סמך דברי השולחן ערוך הרב ב'הלכתא רבא לשבתא').

הברון שהיה חכם ויפה תואר נשא חן בעיני כולם, שרי המלוכה ואנשי החברה הגבוהה לא העלו על דעתם לארגן נשף בלעדיו. מידי שבוע היה עורך מסיבה פרטית בארמונו, ותדיר היו מתייעצים עימו, כל שר בענייניו. למרות שהוא התנכר ליהדות, לא התנכר ליהודים. רבים מאחיו נעזרו על ידו.

בר"ח חשון של שנת תק"ס נועדו להיות נישואיו עם בתו של אחד השרים, רח"ל, אך כבר בראש השנה חל אצלו המהפך. בעשרת ימי תשובה השליך את כל עברו מאחוריו וקבע מזוזות מהודרות בארמונו. בליל יום כיפור הגיע לבית הכנסת ושהה שם כל היממה; "יעשה תשובה גדולה על כל עוונותיו, וככה כל היום מאין הפוגות, עד שנתעוררו כל העם לתשובה". כאשר כיבדו אותו בעלייה לתורה, החזיק בספר התורה ונשבע בקול רם שמעתה יעבוד את השם בכל כוחו, עד צאת נפשו.

סימן עשה לו הברון, שאם יבואו עליו יסורים הרי זה אות שהקב"ה קיבל את תשובתו. ולא עוד אלא שביקש מהקב"ה יסורים, והתחייב לקבלם באהבה!

'בושה גדולה

בית הכנסת אהל יוסף מאיר - בעבור שעלה לקריאת התוכחה...

חלפה רק שנה אחת מאז שחזר ליהדות, וכבר הפך לנכבד בעיני הלומדים, ויתירה מכך, מי שפגע בכבודו - נענש מן השמיים. בבית הכנסת בו התפלל כיכדו אותו בכל שבת לעלות לתורה ב'שלישי'. והי היום, והגיעה שבת פרשת 'בחוקות', שבשנה היא הייתה נפרדת מפרשת בהר (כפי שזה גם השנה, תשע"א).

הזמינו את הברון לעלות ל"שלישי" - כהרגלו מידי שבת בשבתו, ולפתע קלטו שהפעם נושא השלישי בקרבן קללות רבות... לנוכח הטעות קמה סערה בבית הכנסת והלומדים שהיו פסקו שהברון יישאר לעמוד ליד ספר התורה עד לרביעי, ובינתיים יעלה משהו אחר לתורה כמנהג המקום מידי שנה (כנראה דימו זאת למובא בשו"ע אורח סי' קלה סעי' ו: אם נכנס הכהן לבית כנסת אחר שהתחיל הישראל לברך ברכת התורה, אינו פוסק, אבל ברכו לא הוי התחלה, ועומד הישראל בתיבת עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא).

לפתע נזעק הברון: "אל נא אחי! ידעתי כי רבות עשיתי נגד כבוד קוני והלכתי עימו בקרי, לכן יקראו לפני את התוכחה. וכל הקללות הכתובים בה - אם יבואו עלי - יהיו לכפרה על פשעי!" ומיד בירך ברכו את ר' המבורך!

אוצר החכמה

ביאור ב'מדרש מליאה'

"אם בחקתי תלכו" (כו, ג) כותב על כך המדרש "מכאן שהשי"ת רוצה שישראל ילכו בדרכיו". ומאוד תמוה מה בא כאן המדרש לומר!

הגאון רבי אברהם הכהן זצוק"ל, אב"ד תוניס, מביא על כך ביאור (בספרו 'אברהם יגל' ליוורנו, תר"ג): במדרש אחר מובא "אם בחקתי תלכו - שלא תלכשו שעטנז". וקשה, שהרי בכל תנאי צריך שהיה קודם ללאו. וא"כ כיצד כאן - כאשר השי"ת בא להתנות עם ישראל שילכו בדרכיו - הוא פותח במעשה מסוים שהם לא יעשו. לכאורה היה צריך לפתוח במצוות עשה שהם כן יעשו.

אלא מאי, התוס' בקידושין (סב. ד"ה בשלמא) כבר מקשים קושייה דומה: כיצד כאשר משביעים את הסוטה אומרים לה תחילה "אם לא שכב", והרי צריך להקדים את ההן ללאו!

מתרצים תוס' שבמקרה הזה נחשב ה"לא" להן, משום שהדבר שאנו רוצים שיהיה זה מה שנחשב ל'הן', גם אם הניסוח הוא של 'לאו'. ולפי"ז מובן מה מתכוון המדרש באמרו "מכאן שהשי"ת רוצה שישראל ילכו בדרכיו". היינו שלא תקשה מדרש פתח הקב"ה בלאו של שעטנז, מכיון שלא זה נחשב להן כי הרי רצונו ית' שלא נלבש שעטנז.

והוא מסיים: "וזה שמעתי מפה הרב ר' אשר הלוי מתושבי ירושלים תוב"ב".

שאלה קטנה: על מה נזעק הברון בדיוק אז? האם לפני שהכריעו הלומדים שעליו לקבל רביעי הוא לא סבר שדווקא הוא זה שראוי לעלות לקללות? פרט קטן נוסף לסיפור מופיע בשו"ת מחנה חיים (אורח סי' ט"ז) אשר עונה על השאלה.

המחבר דן שם לגבי המנהג שרווח פעם במחצות שונים, לפיו "מכבדים" בקריאת התוכחה את אחד מהארחי פרחי העניים. הוא לא מערער על המנהג, אך מזהיר שלא יגרם על ידי כן ביזיון לתורה - כפי שנוכח לראות בעיניו בבית כנסת כפרי: כאשר הגיע הבעל קורא לקללות עצרו את קריאת התורה ושלחו לקרוא לאיזה איש מבית המרוח...

ומוסיף ומספר המחבר שזכור לו שבלומדו בפרשבורג, הגיע לעיר הגאון רבי חיים דייטשמן זצוק"ל, והלך מרן החתם סופר זצוק"ל לבקרו. בשעת הביקור סיפר האורח הדגול שכאשר התרחש הסיפור עם הברון, כושש המועמד לעליית הקללות מלהגיע ואז נזעק הברון על כך שספר התורה נותר ממתין. ולכן צעק חטאתי ולי ראוי לקבל את התוכחות. ע"כ. לפי"ז הזעזוע של הברון היה מכך שהמתינו עם ספר התורה עד להגעת האורח הלא מכובד שיתכבד בעליה.

לימים נפל הברון למשכב וקיבל את היסורין באהבה עד לפטירתו בחד' בכסלו תקס"ז. על מצבתו נחקקו המילים: "נפשו הרמה נצטרפה זה כמה שנים ביסורים ותחלואים מרים ושונים. עד שנתבקש לישב תחכמונים בין צבא עליונים".